

Na sporný paragraf by děti mohly doplatit

Tomáš Habart, zástupce ředitelky vzdělávacího programu Varianty Člověka v tísni

Jednostranný pohled na inkluzivní vzdělávání, který minulý týden nabídl veřejnosti prezident Zeman, nepřináší do debaty o vzdělávání příliš nových podnětů. Takto zjednodušující argumenty používají někteří zastánci bývalých zvláštních škol, dnes základních škol praktických.

A není náhodou, že právě před začleňováním žáků těchto škol do škol běžných chtěl pan prezident varovat. Souvisí to totiž s aktuálně schvalovanou novelou školského zákona, konkrétně se snahou rozšířit posuzování mentálního postižení. Tato snaha s sebou nese značné riziko toho, že v budoucnu by do základních škol praktických – určených pro žáky s lehkým mentálním postižením – mohly být přeřazovány i děti dnes vzdělávané ve školách běžných.

Zákon významným způsobem mění podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Navrhovaný přechod na systém podpurných opatření je shodně přijímán širokou odbornou veřejností.

Vysoce problematickým ustanovením je pouze § 16a odst. 5, který rozšiřuje kategorii mentálního postižení. Zmiňovaný odstavec vyžaduje, aby posouzení mentálního postižení dítěte vycházelo z hodnocení jeho rozumových a adaptivních schopností v souvislostech jeho vývoje a jeho sociálního a kulturního prostředí.

Na první pohled je to logické – nechceme přece označit dítě jako mentálně postižené na základě toho, zda je mu naměřeno IQ 69 nebo 70.

Jenže to má háček. Jsme v zemi, kde v posledních čtyřech letech klesl počet žáků s lehkým mentálním postižením o třetinu a kde se současně výskyt této diagnózy liší mezi jednotlivými kraji až trojnásobně. Tato kategorie tedy byla v minulosti zjevně nadužívána a zároveň dodnes není jednotně diagnostikována po celé ČR.

V takové situaci navržený odstavec otevírá prostor pro postupy vedoucí k novému nadužívání. Například tím, že rozumové schopnosti dítěte budou sice vyhodnoceny jako dobré, ale adaptivní schopnosti jako špatné a sociální prostředí jako nepodnětné. Za mentálně postižené tak bude možné označit i dítě s IQ někde k 80. Tím ovšem zásadně porušíme nejen mezinárodní závazky ČR, ale i závazné zdravotnické normy. Ostatně jasného odmítnutí se navrženému ustanovení dostalo i ze strany lékařů, když se ukázalo, že ministerstvo školství se při diagnostice plánuje opírat o americký (a v Česku nyní neplatný) psychiatrický manuál DSM 5.

Novela zákona správně ustupuje od nálepkování dětí a klade důraz na individuální podporu žáků. Zmíněné ustanovení jde ale zásadně proti celému duchu novely. Kontext životní situace žáka má být zohledněn při stanovení jeho podpory, a nikoli pro posouzení jeho mentálního postižení. Poradenská zařízení mají zaměřit pozornost na stanovení podpurných opatření, a ne nově vymezovat kategorii mentálního postižení.

A jak to souvisí s výroky pana prezidenta? Podobné argumenty jako on používá i část speciálních pedagogů, kteří se netají snahou o změnu systému tak, aby mohly být z běžných škol vyřazovány i děti "dlouhodobě selhávající". Rozumějme děti neúspěšné a zlobivé, které v prezidentově dikci brzdí kolonu úspěšných žáků.

Jeden ze zástupců Asociace speciálních pedagogů se v létě nechal slyšet, že do speciální školy by mohl být opět zařazen žák s IQ nad 70, který ale základní školu nezvládá, například kvůli poruchám pozornosti, paměti, problémům s analýzou čteného textu. A to už není legrace.

Prezident se vyslovil proti inkluzi poté, co sociální výbor jednoznačně doporučil pozměňovací návrh, který sporný odstavec vypouští. A zároveň před jednáním školského výboru, který nakonec osmi hlasy podpořil vládní návrh s odstavcem o mentálním postižení proti šesti hlasům pro návrh bez sporného ustanovení. Zajímavé je, že v rámci intenzivní debaty na výboru i ministr Chládek připustil, že vypuštění diskutabilního odstavce by bylo možné. Moc bych se za to přimlouval.

Dnes se tak před poslanci v zásadě nacházejí dvě možnosti – schválit novelu se sporným odstavcem, který hrozí novým nadužíváním kategorie mentálního postižení. Nebo schválit pozměňovací návrh bez pátého odstavce, čímž bude riziko nesprávné interpretace zažehnáno. A jinak velmi dobrá novela bude sloužit svému cíli.